

De ontbossing in de tropen lijkt niet te stoppen. Niet door de traditionele natuurbescherming en ook niet door certificering van duurzaam gewonnen hardhout. Het milieuprobleem is een armoedeprobleem geworden, vindt Alterra-onderzoeker dr.ir. Herbert Diemont. 'Armoede is een zwart gat. Daar waar de grond goedkoop is, zul je als wereld moeten investeren.' Alleen dan krijg je de duurzame regionale ontwikkeling als alternatief voor ongecontroleerde ontbossing.

Bio-rights voor een betere wereld

Ontbossing is vooral een armoedeprobleem

'Het is niet eerlijk dat rijke landen de invoer en het gebruik van tropisch hardhout boycotten en zo de ontwikkelingslanden dwingen de houtkap te stoppen', zei de Indonesische bosbouwminister Djameludin Suryohadikusumo al in 1989 in Boomblad.

'Ontwikkelingslanden kunnen niet buiten deze inkomsten. Sympathieker zou het zijn samen naar oplossingen te zoeken die het regenwoud sparen en de bevolking ter plaatse een

alternatief inkomen bieden.' In die dagen droegen ongecontroleerde houtkap en primitieve systemen van bosbouw volgens Djameludin voor zo'n 25 procent bij aan de vernieling van de wouden van het Indonesische eiland Kalimantan. Begin jaren tachtig riepen vooral milieuorganisaties op tot een boycot van tropisch hardhout om de ontbossing tegen te gaan. Daarop volgden vele discussies, beleidsmaatregelen en samenwerkingsovereenkomsten. Toch gaat

er volgens het World Resource Institute jaarlijks nog zo'n elf miljoen hectare bos verloren. Herbert Diemont is steeds direct betrokken geweest bij de discussie rondom het tropisch hardhout. Hij herinnert zich de uitspraak van Djameludin goed. 'Wat hij zei, is nog steeds de kern van de zaak. De belofte aan landen als Indonesië was: zorg goed voor je bossen en je rijkdom zal groter worden. Maar er was en is geen economische basis

Boomstammen op Kalimantan liggen in het water klaar voor verder transport.

voor bosbouw in het tropische bos. "Mining" is de enige economisch rendabele oplossing, en dat leeghalen van de bossen levert weliswaar hoge, maar slechts eenmalige winsten op.'

Planet, profit, people

'Het is nog steeds oneerlijk', vindt Diemont. 'Het is een kwestie van perceptie. Op het niveau van de wereld weten we dat er maar één aarde is. Werken volgens het principe van de drie p's planet, profit en people levert dan alleen maar voordeel op. Maar een land als Indonesië moet de initiële kosten betalen om het milieu te beschermen en om de economie duurzaam te maken. De mondiale ambitie van ons allemaal moet dus door lokale autoriteiten in ontwikkelingslanden worden betaald.' Oplossingen zoals gecertificeerd hardhout zijn volgens Diemont dan ook bij lange na niet voldoende. Dat blijkt ook, want er is nauwelijks een stuk tropisch bos te vinden dat gecertificeerd is door FSC of andere certificatiesystemen. Het is volgens Diemont dan ook nodig dat de discussie van toon verandert. 'Het milieuprobleem in ontwikkelingslanden is een armoedeprobleem. De Verenigde Naties hebben in hun Millennium Goals onder woorden gebracht dat er fricties kunnen zijn tussen milieu en ontwikkeling. Neem bijvoorbeeld de tropische bossen in Centraal Kalimantan, waar Alterra met een internationaal team actief is in het rehabiliteren van venen. Die armoede is daar lokaal vier keer zo groot als op Java. Mensen halen de helft van hun

inkomen uit het bos. Wil je dat compenseren, dan kost dat naar schatting tien tot twintig euro per hectare per jaar. De vraag is nu: waar haal je die twintig euro vandaan?'

Er moet dus lokaal worden geïnvesteerd om mensen uit de armere rurale gebieden aan een inkomen te helpen en zo mondiale milieudoelen te halen. Diemont: 'Dat investeren is helemaal niet zo bijzonder, ook niet als het een aantal jaren gaat via een of andere vorm van mondiale subsidiëring, die goed is voor zowel het milieu als de lokale economie. De Verenigde Staten hebben er in de jaren zeventig ook voor gezorgd dat in gebieden

met minder economische activiteiten mensen met een laag inkomen goedkope leningen konden krijgen. Landbouwsubsidies, zowel in de VS als in Europa, hebben ook enige tientallen jaren bijgedragen aan onze economische groei. Goedkoop voedsel heeft ons geholpen aan een betere exportpositie. Maar dat wil niet zeggen dat ik landbouwsubsidies nu nog zie als een oplossing. De situatie is veranderd. Zeventig procent van het voedsel komt van dertig procent van het land. De landbouwkundige innovatie is enorm geweest. Er zit geen arbeid meer in de landbouw. De capaciteit om arbeid in de landbouw te absorberen, is op. Onder andere door de wetenschappelijke innovatie vanuit Wageningen krijg je zodanige productieverhogingen dat boeren met minder grond en minder arbeid meer productie en dus inkomen kunnen genereren, wat ten koste gaat van het aantal banen.' Die trend zal doorzetten, verwacht Diemont. 'De meeste mensen wonen in de stad, en die willen goedkoop voedsel. Dat haal je van de wereldmarkt.'

Een zwart gat

Diemont werkt nu met collega-wetenschappers, beleidsmakers, politici, maar ook met bankiers en ondernemers aan alternatieve financieringsconstructies die het alternatieve inkomen voor de lokale bevolking waarop Djamaludin hoopte, moeten gaan realiseren. 'Armoede is een zwart gat', stelt Diemont. 'Daar waar de grond goedkoop is en ook de meeste biodiversiteit te vinden is die mondiaal van belang is, zul je als wereld moeten investeren. De landbouw zoekt goedkope grond waarop ►

Het 'Bio-rights financial system' zorgt in Indonesië voor een model waarin de bevolking bos aanplant en onderhoudt in ruil voor het kwijtschelden van leningen die bedoeld zijn voor economische activiteiten.

In Mali wordt aan vrouwengroepen kapitaal verstrekt om een andere broodwinning op te zetten dan het doden en verkopen van trekvogels, zoals deze wintertalingen.

► weinig rechten liggen, zodat er zo min mogelijk investeringen nodig zijn.' Een voorbeeld zijn de enorme veenmoerasbossen in Kalimantan. Door de ongecontroleerde of ondoordachte ontginning van die gebieden zijn er enorme brandhaarden ontstaan met veenbranden die in droge jaren in totaal miljoenen hectaren kunnen beslaan. Dit leidt tot enorme rookontwikkeling met alle economische en gezondheidsproblemen van dien. Daarbij ontstaat een uitstoot aan CO₂ die soms oploopt tot de omvang van de complete uitstoot in Europa door fossiele brandstoffen. In het Verdrag van Kyoto is geregeld dat rijke landen hun CO₂-emissie kunnen compenseren door te investeren in herbebossing, maar helaas is het behoud van veenmoerassen hierin niet meegenomen, terwijl dit wel de belangrijkste natuurlijke en meest bedreigde koolstofopslagplaatsen zijn. Wel wordt er op de vrijwillige koolstofmarkt al gekeken naar financiering van veenbescherming door middel van 'carbon-credits'.

Binnen en buiten het bos

Volgens Diemont kun je dit principe uitbreiden naar natuurbescherming, door bijvoorbeeld 'bio-credits' te verhandelen, waarin rijke landen investeren in de beheerskosten van het tropisch bos in arme gebieden, inclusief natuurbeheer, brandbestrijding en waterbeheer van de veenmoerassen. Daarbij moet ook worden gedacht aan investering in 'community development' en gewassen die in bufferzones kunnen worden verbouwd, bijvoorbeeld economisch interessante gewassen zoals oliepalm en suikerpalm op nu ernstig gedegradateerde gronden.

'Ja, ook oliepalm', zegt Diemont stellig. 'Ik begrijp de vrees van veel milieuorganisaties voor het gebruik van palmolie als energiebron, omdat dit alleen maar tot meer ontbossing zou leiden, maar er is buiten het bos voldoende ruimte om het areaal aan oliepalmen fors uit te breiden. Ook al kost dat veel geld.' Aanplant op gedegradateerde venen kan ervoor zorgen dat veenbranden uitblijven. Dat is financieel aantrekkelijk, zo betoogt Diemont: 'In 1997-1998 ging bij die veenbranden zo'n honderd miljoen ton koolstof onnodig de lucht in. Een hoeveelheid die op de vrijwillige koolstofmarkt tweehonderd miljoen euro opbrengt. Er zijn dus wel degelijk mogelijkheden om de hoge kosten die gemoeid zijn met de aanplant van oliepalmen buiten het bos te compenseren.'

Hiertoe heeft Alterra in samenwerking met Wetlands International het 'Bio-rights financial system' ontwikkeld. In Indonesië wordt dit nu toegepast om de lokale bevolking inkomen te verschaffen. De lokale bevolking zorgt dan voor aanplant van bos en beschermt het bos een aantal jaren. Als het bos dan nog intact is, worden leningen die bedoeld zijn voor ontwikkeling van economische activiteiten, kwijtgescholden. Er is dus een scala van activiteiten en initiatieven nodig om ontbossing het hoofd te bieden, zowel binnen als buiten het bos. Activiteiten die bovendien een economisch voordeel bieden voor alle partijen, want dat lijkt een van de beste garanties voor instandhouding.

Toch toekomst

Met deze bio-rights kan een inkomen worden gegenereerd voor de lokale bevolking en kleine boeren die nu door armoede gedwongen hun geld verdienen met de kap van bomen. Op contractbasis kan dan worden geregeld dat de lokale bevolking en de regering in plaats van rente te betalen over (micro)credits, zich verplichten om het bos te rehabiliteren en in stand te houden. Het bio-rights-principe is door de Palankaraya Universiteit op Kalimantan, Wetlands International, Alterra en Nottingham University gezamenlijk ontwikkeld dankzij financiering van Buitenlandse Zaken en de EU. Het komt in principe neer op het systeem van verbrede landbouw dat in ons eigen land wordt gezien als mogelijkheid voor het instandhouden van een vitaal platteland. Bij het nieuwe milieubeleid in de tropen gaat het volgens Diemont om het denken in termen van nieuwe financieringsmethoden om mensen in de arme, landelijke gebieden aan een inkomen te helpen. 'In Mali bijvoorbeeld, verkochten vissersvrouwen trekvogels, wat natuurlijk niet erg paste in ons beleid van de bescherming van die vogels. Je kunt dat probleem oplossen door kapitaal te verstrekken om vrouwenassociaties op te zetten ten behoeve van activiteiten die niet ten koste gaan van trekvogels. Denk bijvoorbeeld aan toerisme, maar ook aan het opzetten van verkooppunten voor groente en vis. Daar zijn initiële investeringen voor nodig die die mensen kunnen helpen op langere termijn een toekomst op te bouwen.' ■

Meer informatie: Herbert Diemont, herbert.diemont@wur.nl of tel. (0317) 47 78 63. Zie ook www.bio-rights.com.